

מי (לא) ישמור על העובדים?

על הקושי באכיפת זכויות עובדים בענף השמירה

:: ערן גולן

השעות החודשי, תלושי שכר לא ברורים ולא מובנים, חיוב לשאת בעלויות 'הכשרות' באמצעות החתמה של שטרות חוב, ועוד היד נטויה. כל הדוגמאות הללו אינן פרי דמיונו של הכותב, והן מופיעות במאות פסקי דין של בתי הדין לעבודה בשנים האחרונות. רוב העובדים חוששים להתלונן שכן התוצאה תהיה כמעט תמיד אובדן מקום העבודה.

המדינה, למרבה הצער, העמידה כוח אדם זעום לאכיפת חוקי עבודה ואינה מוכנה לאכוף את זכויות העובדים אלא רק את ההיבטים הפליליים. דהיינו, אם לעובד לא שולם שכר המינימום המדינה אמנם תיתן קנס למעסיק אך לא תתבע את השכר עבור העובד. בתי הדין לעבודה לא רק שאינם מרתיעים בפסיקתם מעסיקים, אלא לוחצים על העובדים (ולא על המעבידים) להגיע לפשרות בתביעות הנוגעות לזכויות בסיסיות מכוח חוקי המגן וההסכמים

הפרת הזכויות הסיטונית של עובדים בענף השמירה הפכה בשנים האחרונות לתופעה שכיחה ביותר. דו"חות, כתבות בעיתונים, מאמרים אקדמיים ודיונים בכנסת לא שינו את תמונת המצב הבסיסית בה שומר או מאבטח צפוי להפרת זכויותיו החל מהרגע הראשון להעסקתו. בחודשים האחרונים החלה תזוזה בתחום זה. אמנם מוקדם לדעת מה יהיו תוצאותיה של התזוזה, אך לפחות עתה נראה שמספר אבנים שהוטלו לבאר שמירת זכויות העובדים בענף השמירה והאבטחה, החלו ליצור שינויים באכיפת זכויותיהם של העובדים.

הפרת זכויות העבודה בענף השמירה מתבטאת באי תשלום זכויות בסיסיות כגון חופשה, הבראה, והפרשות לפנסיה וגם בניכויים אסורים מהשכר ('קנסות'), רישום שעות כוזבות בדו"ח

באופן מפתיע נמצאו לעובדים בני ברית למאבקם במקומות לא צפויים - משרד המשפטים ומשרד האוצר.

להצהרה זו של חברת
'השמירה', או להמלצתה
של ההסתדרות, לא היה כל
כיסוי במציאות - החברה
המשיכה להפר את זכויות
עובדיה, להכחיש בבתי הדין
לעבודה את זכאותם לפנסיה
ולעשות ככל יכולתה על מנת
להתחמק מחובותיה החוקיות.

העובדים על אף שאלו מעולם לא חרתו על דגלם את נושא ההגנה על העובדים ועל אף שבמהלך זה לא מעורבים העובדים עצמם.

בשנת 2005 חברת 'השמירה', שהינה החברה הגדולה ביותר בענף השמירה, התחייבה בכתב בפני ועדת הרישוי במשרד המשפטים כי היא מחויבת לזכויות עובדיה, ואף הציגה מכתב המלצה מההסתדרות, אשר שיתפה עימה פעולה אל מול ועדת הרישוי, ולפיו היא מקיימת את כל חובותיה. להצהרה זו של החברה, או להמלצתה של ההסתדרות, לא היה כל כיסוי במציאות - החברה המשיכה להפר את זכויות עובדיה, להכחיש בבתי הדין לעבודה את זכאותם לפנסיה ולעשות ככל יכולתה על מנת להתחמק מחובותיה החוקיות.

עמותת 'קו לעובד' פנתה לוועדה לרישוי חוקרים פרטיים ושירותי שמירה שלא לחדש לחברת 'השמירה' את רישיונה לנוכח הפרה שיטתית של זכויות עובדים, ולאחר שזו לא עמדה בהתחייבות שהגישה באותו מכתב בשנת 2005. כתוצאה מפניה זו, ומדיניות שנערכים כעת בוועדה, נחשפה האמת העירומה ולפיה החברה ערכה מצג שווא בפני הוועדה. גם ההסתדרות, ששנה קודם לכן הגנה על החברה, הודתה שישנה בעיה חמורה באכיפת זכויות העובדים. עתה נשקלת ברצינות האפשרות לשלול לחברה את הרישיון לאור המשך ההפרות מצדה.

הקיבוציים. מצב זה נכון לתחום השמירה כמו גם לתחומים אחרים.

חשוב לציין, שההסתדרות חתומה על ההסכם קיבוצי בענף השמירה. הסכם קיבוצי זה, והסכמים דומים שההסתדרות חתמה בענף כוח האדם, מהווים יצור כלאיים מוזר במערכת יחסי העבודה. העובדים מפורזים באתרי שמירה שונים ואינם נפגשים פיזית עם חבריהם לעבודה - דבר המקשה מאוד על אפשרות של ארגון ועד עובדים. בנוסף החברות מפטרות את מי שמנסה להתארגן. ההסתדרות לא עשתה דבר על מנת לנסות לגרום להתארגנות עובדים מהשטח - לווועד עובדים שמעורב במשא ומתן על ההסכם הקיבוצי לעומת זאת, היא נהנית מדמי טיפול ממשכורות העובדים המתבטאים במיליוני שקלים מדי שנה. ההסתדרות כגוף היציג חתם על הסכם קיבוצי עם החברות, אך בפועל ההסכם לא נאכף.

בהיעדר יכולת התארגנות מצד העובדים, בהיעדר עידוד להתארגנות מצד ארגון העובדים ובהיעדר סולידריות בין כל העובדים באותו מפעל - הנשק האפקטיבי ביותר שיכול להיות בידי עובדים - נשק השביתה - מעולם לא היה קיים. גם ההסתדרות לא הכריזה על סכסוך עבודה בחברת שמירה. על אחת כמה וכמה - היא לא הכריזה על סכסוך עבודה של יתר העובדים (בענפים האחרים) במחאה על אי כיבוד ההסכם הקיבוצי עם המאבטחים.

דרכים עוקפות לאכיפת זכויות העובדים

באופן מפתיע נמצאו לעובדים בני ברית למאבקם במקומות לא צפויים - משרד המשפטים ומשרד האוצר. שני גופים אלה נאלצים להגן על זכויות

לאור הקיצוץ המתמשך
בזכויות החברתיות, האם
האפשרויות היחידות שנתח
ון להשתמש בתקינה
ממשלתית, או באכיפת
הסכמים מול הממשלה
שמלכתחילה ביקשה להימנע
מקיומם של יחסי עבודה
ישירים בינה לבין השומרים?

ליצור דו-כתי הכלכלה,
ה' ולש' רבות המניע
אך מצד
הפר
ירוש

**קצרה
הקרחון**

מאז שנת 2,000 ירדה ההוצאה הציבורית במה
שנקרא תקציבים חברתיים ב-11%. כך דיווח עיתון
הארץ 30.10.2006.

להימנע מקיומם של יחסי עבודה ישירים בינה לבין השומרים? ושנית – אם כי לא פחות חשוב – במהלכים אלה ישנו סיכון שחלק מהעובדים ימצאו עצמם מחוסרי עבודה, כיוון שאין מנגנון כלשהו המחייב רצף העסקה במקום בו מתבצעת השמירה, ובהיעדר ייצוג ממשי ברמה הקולקטיבית מצד ארגון העובדים.

כך, גם אם דרכים עוקפות אלה ישפרו את אכיפת זכויות עובדי הקבלן הרי שהן לא יפתרו את הבעיות הבסיסיות: הפרטת שירותי האבטחה והניקיון והעברתם לשוק בו רק באופן תיאורטי מגנים על העובדים ארגון עובדים, הסכם קיבוצי ובתי דין לעבודה.

כיום השמירה הבסיסית על זכויות העובדים בענף זה היא כזו שמדירה את העובדים מהשפעה כלשהי. הם אינם חלק מארגון העובדים שמגן עליהם, ועל זכויותיהם מגנים משרד המשפטים באמצעות ועדת הרישוי ומשרד האוצר באמצעות החוזים שהוא חותם. העובדים מעורבים רק כאשר הם מרהיבים עוז לפנות לרשויות החוק.

ייתכן שבמציאות הכלכלית כיום, בה כמעט לא קיימת התארגנות עובדים בשוק הפרטי, לאחר שנים של הזנחה של העובדים החלשים, ובהיעדר סנקציות ממשיות וכואבות מצד בתי הדין לעבודה על מעסיקים מפרי חוק, לא נותרה ברירה אלא להחזיר את הכדור למדינה. רק היא, אם ככובעה כרגולטור האחראי על מתן רשיונות, ואם כבעלת כוח כלכלי רב בהיותה מזמינת השירותים הגדולה ביותר במשק, יכולה לשמור על העובדים, אך כאמור ימים יגידו אם מנגנונים חלופיים אלו יהיו אפקטיביים.

מהלך זה, בו התבקשה שלילת הרשיון, אי פשו להסתדרות לקיים משא ומתן לחתימה על הסכם קיבוצי חדש, תוך שימוש בכלי נשק נוסף שלפנתע הועמד לרשותה – שלילת רשיון החברה.

האוצר בעד העובדים

מהלך דומה אם כי לא זהה התרחש אל מול האוצר. בתביעה שהוגשה לפני מספר חודשים בעניינו של מאבטח שהוצב במשרד ממשלתי, התברר כי החברה לא שילמה למאבטח את השכר על פי התחייבותה בפני הממשלה, ואף לא שילמה לו את יתר הזכויות הבסיסיות להן הוא זכאי מכוח חוקי המגן וההסכם הקיבוצי בענף השמירה. בעקבות תביעה זו, הוחלט באגף החשב הכללי על בדיקה כוללת של שמירת זכויות עובדי הקבלן בקרב כלל קבלני הניקיון והאבטחה שהתקשרו עם הממשלה ומוסדותיה. אמצעים עליהם הוצהר והמיועדים להינקט בעקבות בדיקה זו הינם חילוט ערכויות כספיות (שימוש בערכויות שנתנו החברות לממשלה בעת קבלת העבודה) והפסקת התקשרות של גופים ציבוריים עם קבלנים מפרי זכויות. אמצעים אלה, למרבה האבסורד, מתמודדים למעשה עם מצב אותו יצר משרד האוצר עצמו בעת שהופרטו לפני מספר עשורים שירותים רבים במגזר הציבורי ובהם השמירה. השימוש בכלים החדשים מעלה שאלות חדשות. ראשית – לאור הקיצוץ המתמשך בזכויות החברתיות, האם האפשרויות היחידות שנתרו הן להשתמש בתקינה ממשלתית, או באכיפת הסכמים מול הממשלה שמלכתחילה ביקשה

ייתכן שבמציאות הכלכלית כיום, בה כמעט לא קיימת התארגנות עובדים בשוק הפרטי, לאחר שנים של הזנחה של העובדים החלשים, ובהיעדר סנקציות ממשיות וכואבות מצד בתי הדין לעבודה על מעסיקים מפרי חוק, לא נותרה ברירה אלא להחזיר את הכדור למדינה

ערן גולן הוא עורך דין, חבר הנהלת עמותת קו לעובד. היה שותף לארועים המתוארים במאמר והכתוב מבטא את עמדתו האישית.

קצת הקרחון

בסיום כנס המשמרת הצעירה של מפלגת העבודה שנערך לפני ישיבת הסיעה לקראת כניסתו של אביגדור ליברמן לממשלה, ניגשו שוקי גילי' ויוחאי עילם מהאתר המצוין 'עבודה שחורה' (<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=264271>) אל השר אופיר 19-פינס, מתמודד אפשרי על ראשות מפלגת העבודה ועל ראשות הממשלה ומתנגד וראייו אותו. הראיון מובא כאן כלשונו:

שוקי גילי': אופיר, שמע, יש לי רעיון מצויין בשבילך פינס: מה?

שוקי': יש לי רעיון לאגנדה. הרי אתה מחפש אגנדה, לא? פינס: נו

שוקי': סוציאל-דמוקרטיה! זה רעיון מעולה

פינס: (נבוך) ... אבל מה זה סוציאל-דמוקרטיה?

שוקי': הייתה במצע של מפלגת העבודה אם אני זוכר נכון

פינס: תניד לי, סוציאל-דמוקרטיה זה לא מין כזאת סיסמא?

יוחאי: (היה ליד וכנס לשיחה): מפלגת העבודה הלכה לבחירות עם תוכנית כלכלית מצויינת. נכונה, הוגנת, צודקת.

פינס: (מחייך) כן, אבישי [ברורמן] כתב אותה...

כאן נקטע הראיון...

נשמח לשמוע מפינס את המשכו.